

5. Википедия – свободная энциклопедия. Інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Інформація>.
6. Еремеева В. Д. Мальчики и девочки – два разных мира / В. Д. Еремеева, Т. П. Хризман. – СПб. : Трускарора, 2000. – 184 с.
7. Маруфенко О. В. Формування вокально-слухових навичок майбутнього вчителя музики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Олена Вікторівна Маруфенко. – К., 2005. – 280.
8. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтв. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін / Галина Микитівна Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
9. Ренке С. О. Поняття про когнітивний розвиток і методи його дослідження [Електронний ресурс] / С. О. Ренке. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/460/94>.

РЕЗЮМЕ

О. Д. Роденкова. Психолого-педагогические условия развития певческого голоса учащихся подросткового возраста в мутационный период.

В статье освещаются проблемы вокального воспитания подростков в процессе обучения в ДМШ и ДШИ. Определяются особенности и специфика развития певческого голоса в мутационный период. Презентуются психолого-педагогические условия развития певческого голоса в период пубертата; рассматриваются предпосылки обучения сольному пению в начальных специальных учебных заведениях Министерства культуры.

Ключевые слова: мутационный период, певческий голос, вокальное воспитание, мотивация, когнитивное развитие, защита, психолого-педагогические условия.

SUMMARY

E. Rodenkova. Psychological-pedagogical conditions of pupils singing voice development of teenagers in mutation period.

In the article the problems of vocal education of teenagers light up in the process of studies in DMSH and DSHM. Features and specific of development of voice of singer are determined in a mutational period. Presented psikhologo-pedagogical terms of development of voice of singer in the period of pubertatu; pre-conditions of studies the solo singing are examined in the initial specialized artistic educational establishments.

Key words: mutational period, voice of singer, vocal education, motivation, kognitivniy development, defence, psikhologo-pedagogical terms.

УДК 78.071.4

Н. В. Стефіна

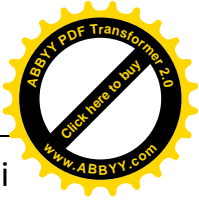
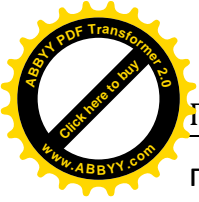
Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ РОБОТИ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ХОРМЕЙСТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ШКОЛІ

У статті актуалізовано проблему становлення навичок вокально-хорової роботи з дітьми в процесі підготовки майбутніх вчителів музики-хормейстерів. Обґрунтована можливість ефективного формування цих важливих професійних якостей педагогів-музикантів в процесі оволодіння технікою хорового диригування.

Ключові слова: навичка, навички вокально-хорової роботи, майбутній вчитель музики, хормейстер, диригування, техніка хорового диригування.

Постановка проблеми. Процес підготовки вчителя музики складний і багатогранний. Зумовлено це перш за все тим, що шкільні програми з

предметів «Музика», «Музичне мистецтво» передбачають у перспективі кожен клас зробити самостійним хором.

Загальновідомо, що основним способом спілкування керівника хору із співаючим колективом являється диригентський жест, саме з допомогою диригентського жесту і міміки диригент управляє хоровою звучністю, передає хористам, класу свої художні замисли. У зв'язку із цим дуже важливим є відповідальне відношення студентів до вивчення предметів диригентсько-хорового циклу, оволодіння технікою хорового диригування зокрема, на протязі всіх років навчання в університеті.

Молодий фахівець, який закінчує факультет мистецтв, може працювати за такими напрямками педагогічної діяльності в загальноосвітній школі, як:

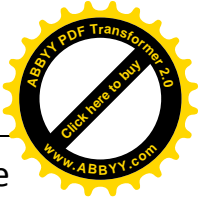
- проведення уроків;
- організація позакласної роботи (створення хорових дитячих колективів, ансамблів, оркестрів народних інструментів, духових оркестрів тощо);
- допомога у проведенні святкових концертів, конкурсів.

Але, крім цього, він має достатню кваліфікацію для того, щоб викладати предмет «Диригування» та «Хоровий клас» на музичному відділенні педагогічного училища.

Навчатися диригуванню п'ять років в навчальному закладі ще не означає стати кваліфікованим диригентом. Велику користь майбутнім вчителям музики може принести безпосереднє спостереження за педагогічною і виконавською майстерністю відомих диригентів, хормейстерів, вивчення спеціальної навчально-методичної літератури, а також творче відношення до предмета диригування, здатність до самоаналізу і самоконтролю.

З цих позицій, доцільності та своєчасності набуває важлива і багатоаспектна проблема формування навичок вокально-хорової роботи у майбутніх вчителів музики в процесі хормейстерської діяльності в школі. Вона здавна цікавила педагогів, психологів, педагогів-музикантів, мистецтвознавців, вокалістів, але має ще резерви для більш глибокого та детального вивчення.

Аналіз актуальних досліджень. Розглянемо деякі підходи до поняття «техніка хорового диригування». Оптимальне визначення терміну «техніка хорового диригування» дають хормейстери.

Так Є. В. Карпенко стверджує, що техніка хорового диригування – це оволодіння мануальною технікою, яка є лише одним із компонентів виховання диригента. Але це досить важливий компонент, бо затиснуті, незграбні руки, відсутність ясних точок або ауфтактів негативно впливають на якість виконання будь-якого твору [5, 93].

На думку А. Ф. Кречківського техніка хорового диригування – це знання теорії, практичних навичок хороуправління [6, 99].

І. П. Заболотний вважає, що техніка хорового диригування – це керування колективом співаків за допомогою жестів, погляду та міміки [3, 15].

В навчанні практичної діяльності майбутніх педагогів-музикантів, хормейстерів О. І. Анісімов вбачає обов'язкову наявність навичок вокально-хорової роботи. А техніку хорового диригування він розглядає як – основу хорової техніки, як уміння володіти методикою вироблення елементів хорової звучності у виконавців [1, 43].

На нашу думку, техніка хорового диригування – це арсенал технічних прийомів і методів управління хором.

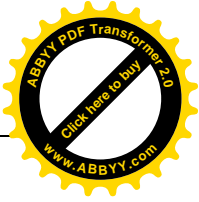
Багаторічна практика роботи факультетів мистецтв, музично-педагогічних факультетів показала, що хорове диригування поряд із хоровим класом займає центральне місце в циклі спеціальних дисциплін, які вивчають майбутні вчителі музики-хормейстери.

Відповідно до навчального плану хорове диригування – предмет комплексний, який включає диригування, читання хорових партитур, вивчення шкільного пісенного репертуару. Курс вивчається на протязі всіх років навчання на факультеті індивідуально кожним студентом. В процесі навчання на факультеті мистецтв студенти працюють над хоровими творами із хором шкільної пісні (3, 4 курси), жіночим хором, хоровою капелою (5 курс).

Прищепити майбутньому вчителю музики любов до хорового мистецтва, вокально-хорової роботи з дітьми, оволодіти елементами педагогічної майстерності допомагає педагог класу хорового диригування.

Зміст занять, як свідчать програми з «Диригування», в класі хорового диригування та читання хорових партитур спрямовано на підготовку студентів до майбутньої діяльності вчителя-музиканта і керівника дитячого хорового колективу.

Аналіз методологічної та методичної літератури з обраної теми, а також вивчення практичного досвіду дозволяє стверджувати, що в процесі навчання майбутні вчителі:

- набувають виконавську майстерність хорового диригента;
- оволодівають умінням розкривати в процесі виконання художній замисел твору і виявляти своє творче відношення до твору на основі глибокого вивчення його змісту, на основі бачення художніх образів;
- вчаться читанню і транс сполученню хорових партитур, шкільних пісень;
- оволодівають навичками самостійної роботи над шкільним пісенним репертуаром.

В індивідуальний план студента для вивчення і опрацювання включаються як хорові твори (відповідно до навчальної програми і рівня підготовки студента), так і твори шкільного репертуару. На заняттях бажано розвивати самостійність студентів, вчити їх ініціативно і творчо вирішувати поставлені перед ними завдання.

В процесі класних занять викладач намічає індивідуальні завдання, які студенти виконують самостійно під його контролем.

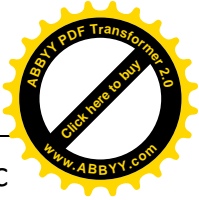
Навчально-художній репертуар кожного курсу включає хорові твори народнопісенної творчості, твори українських, зарубіжних композиторів-класиків. В основу розподілу навчального матеріалу по рокам навчання покладено принцип поступового ускладнення завдань, як з виконавської, так і з технічної сторони.

Майбутні вчителі оволодівають навичками практичної вокально-хорової роботи в хорових класах факультету, в ході неперервної педагогічної практики в школі, а також в самодіяльних дитячих хорових колективах.

До практичної роботи з хором студенти допускаються лише після детальної розробки методичного плану по розучуванню хорового твору, пісні і підготованого в класі хорового диригування твору, в результаті чого майбутні вчителі музики-хормейстери набувають таких практичних навичок вокально-хорової роботи, як:

- навичка самостійної роботи над хоровою партитурою;
- навичка диригування хоровою партитурою;
- навичка читання хорових партитур;
- навичка роботи над шкільною піснею.

Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей формування навичок вокально-хорової роботи у студентів в напрямку їх професійно-творчої самореалізації як вчителів музики-хормейстерів.

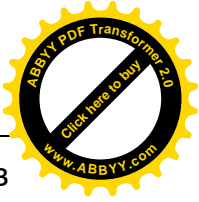

Виклад основного матеріалу. Яким же чином відбувається процес формування навичок вокально-хорової роботи з дітьми шкільного віку? Становлення вчителя музики як фахівця-хормейстера відбувається поетапно. На цьому наголошують: Л. М. Андреева, О. І. Анісімова, Л. А. Бірюкова, Ж. М. Дебелая, В. Д. Доронюк, В. Л. Живов, І. П. Заболотний, А. П. Іванов-Радкевич, Є. В. Карпенко, А. Ф. Кречківський, П. М. Ніколаєнко, К. А. Ольхов, К. Пігров, К. Б. Птіца, Р. П. Скульський, В. Г. Соколов, Н. В. Стефіна, Г. П. Стулова, П. Г. Чесноков та ін.

На першому році навчання майбутнього вчителя музики на факультеті мистецтв здійснюється *підготовка його диригентського апарату до оволодіння технікою диригування*. В цей час відбувається оволодіння тактуванням, вивчаються:

- 1) елементи диригентського жесту – долі: замах, намагання, крапка, віддача;
- 2) властивості диригентського жесту, що забезпечують багатогранність диригентської інформації: швидкість, амплітуда, тривалість, сила, маса, напрямок, форма;
- 3) основні компоненти звучання, які підлягають втіленню в жестах: метр, ритм, темп, характер, звуковедення (штрихи legato, non legato, staccato, marcato);
- 4) три елементи початку диригентського виконання: «увага», «дихання», «вступ»;
- 5) показ припинення звучання (підготовчий рух до показу закінчення звучання і зняття його): «ауфтакт», «зняття»;
- 6) показ дихання по фразам;
- 7) початкове розмежування рук;
- 8) показ витриманих долей;
- 9) виконання короткочасних рухливих нюансів;
- 10) вивчення шкільного репертуару і основні прийоми роботи над партитурою.

Поглиблення диригентських знань і удосконалення набутих практичних умінь і навичок вокально-хорової роботи у майбутніх вчителів музики відбувається на другому році навчання. Студенти вивчають вже складні розміри $6/8$, $6/4$ по шестидольній і дводольній схемах, а також визначають різницю у будові диригентських прийомів передачі метра в простих і складних диригентських схемах (шести-, восьми-, десяти- і

дванадцятидольних), виявляється залежність диригентських прийомів метра від групування долей усередині такту і темпу. Відпрацьовуються характер і у зв'язку з цим:

1) диригентські прийоми:

- передачі штриха *marcato, staccato*;
- переходу до швидких і повільних темпів, передачі рухливої динаміки;
- показу вступу в різних динамічних градаціях від *pianissimo* до *fortissimo*;

2) незалежний рух кожної руки у відповідності з ритмічним малюнком хорових партій;

3) особливості диригентських жестів при проведенні репетиційної роботи;

4) робота над творами з контрастною динамікою.

У зміст навчання майбутніх вчителів музики навичкам вокально-хорової роботи з дітьми шкільного віку *на другому році навчання* (другий курс) входить *диригентське втілення шкільних пісень*, відпрацювання репетиційного жесту на матеріалі пісень, які вивчаються:

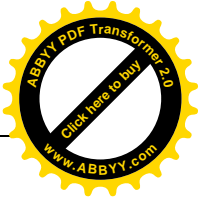
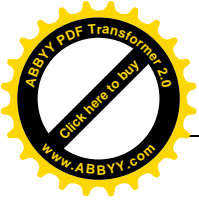
- диригування однією рукою вокальної партії при одночасному співі і виконанні мелодії на фортепіано;

- ускладнюються анотації шкільних пісень щодо їх інтерпретації, аналізується процес роботи над хоровою партитурою з визначенням особливостей і виконавських труднощів твору, шляхи їх усунення і побудови плану роботи з уявним хором.

На другому курсі студенти вивчають твори, більш складні по музично-художнім образам, музичній мові, способу викладення, удосконалюються навички аналітичного засвоєння музичного твору.

В ході *третього року навчання* на факультеті мистецтв, музично-педагогічного факультеті ВН педагогічного закладу майбутні вчителі музики *вивчають з диригування твори більше значимі по об'єму, складні по музично-художньому змісту, різноманітні по фактурі, виконавським завданням*, наприклад, частини із кантат (наприклад «Счастливая песня» О. Хромушина, «Stabat Mater» Дж. Перголезі тощо), ораторій, дитячих опер («Коза-дереза» М. Лисенка, «Лисичка, котик і півник» М. Лисенка тощо). На цьому етапі оволодіння студентами навичками вокально-хорової роботи з школярами відбувається *удосконалення диригентських засобів виконання*:

1) втілення музичного змісту;

- 2) оволодіння мистецтвом виконавської інтерпретації;
- 3) засвоєння диригентських прийомів підвищеної складності:
 - а) плавне звуковедення в дуже повільних темпах;
 - б) формати на паузі і тактовій рисці;
 - в) тривале crescendo і diminuendo;
 - г) показ синкопи тощо.

В цей період майбутні вчителі засвоюють перемінні і несиметричні розміри п'яти-, семи-, дев'яти-, одинадцятидольних схем; грають партитури і одночасним співом пропущеної партії. Студенти продовжують працювати над виразністю диригентського жеста при показі різноманітних темпів і динамічних відтінків, над фразировкою, нюансами, другими моментами виконання, оволодівають прийомом диригування «на раз».

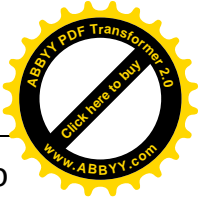
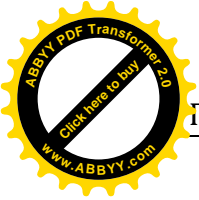
Досить велика увага на третьому курсі звертається підготовці до диригентської практики в загальноосвітній школі, розвитку самостійності і професійного мислення диригента. При підготовці до шкільної практики майбутні вчителі музики засвоюють повністю увесь *процес методики розучування пісні*, прийоми роботи над нею, застосування допоміжних, репетиційних диригентських жестів (робочий жест), транспонування вокальної партії, методика репетиційної роботи, вчиться емоційно управляти хором.

В цей час студенти вивчають репертуар шкільної програми з предмета «Музика», «Музичне мистецтво» з метою *оволодіння*:

- конкретним пісенним матеріалом для практичної роботи в школі;
- методикою викладання навчально-музичного матеріалу школярам;
- умінням аналізувати пісню;
- методикою розучування пісні.

В процесі вивчення шкільного репертуару студенти набувають навичок виконання шкільної пісні під власний акомпанемент. При цьому вирішуються такі завдання, як:

- досягнення ансамблевого звучання між голосами та акомпанементом;
- досягнення повнозвучності вокальної партії та її відповідності виконавському плану твору;
- реалізація розкриття змісту та смислових акцентів літературного тексту шляхом ясної дикції.

Студенти здійснюють детальний аналіз шкільної пісні з метою виявлення музично-художнього образу твору, загально-педагогічних і навчальних завдань, визначають фразировку з урахуванням виконавського плану твору. В ході роботи над шкільною піснею відбувається також робота *над словом*: чіткою артикуляцією, орфоепією, смисловою виразністю; диригентським жестом:

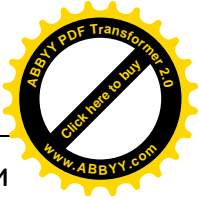
- показ дихання (із затримкою);
- характеру звуковедення (штрихи);
- особливостей ритмічного малюнка;
- підготовка знятть звучання;
- відбитки в ауфтактах динамічних, агогічних змін тощо.

Велику увагу приділяють студенти *методичному розбору шкільної пісні*, а саме: виявленню основних навчально-виховних завдань, виконавських і технічних труднощів, які можуть мати місце при розучуванні пісні; визначенню і описанню методичних прийомів їх усунення (можливі варіанти вправ), відбір матеріалу для бесіди про пісню.

Засвоєння студентами шкільного пісенного репертуару в основному на I–III курсах відбувається у формі самостійної роботи під керівництвом викладачів, які ведуть виконавські дисципліни: диригування, читання хорових партитур, практикум із шкільного пісенного репертуару, музичний інструмент, сольний спів.

Треба, на наш погляд, зазначити, що при плануванні творів шкільного пісенного репертуару доцільно враховувати їх відповідність навчальним завданням даного періоду навчання диригуванню. Їх також можна використовувати як етюди для відпрацювання будь-якого диригентського прийому управління хоровою звучністю. *В процесі вивчення шкільної пісні в класі хорового диригування студенти оволодівають такими навичками та прийомами вокально-хорової роботи з дітьми шкільного віку, як:*

- навичка виразного диригування (виконання пісні);
- навичка робочого (репетиційного) жесту – показ звуковисотності, ритмічного малюнка мелодії, витриманих звуків складних інтонаційних моментів (на старших курсах);
- поєднання основних прийомів управління хором із виконанням на фортепіано акомпанементу пісні (показ дихання, вступу хорових голосів, кульмінацій).

Таким чином, за третій рік навчання (III курс) майбутні вчителі музики оволодівають диригентською технікою у всьому її розмаїтті, осягають умову використання диригентсько-виконавської техніки вчителя музики в школі, якою є усвідомлена емоційна забарвленість всіх способів впливу на дітей, спілкування з ними в процесі вокально-хорової роботи.

На четвертому та п'ятому курсах діяльність майбутніх фахівців вже досить глибоко вмонтована, цілеспрямована, студенти вивчають великі за формою твори: кантати, ораторії, оперні сцени, складні за музично-художньою мовою, образам, стилям, жанрам. Майбутні вчителі музики оволодівають творами різними за прийомами викладу і музичній формі, – гомофонними, поліфонічними (фуга, фугетта).

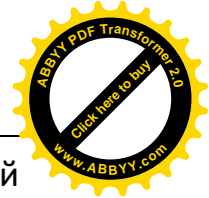
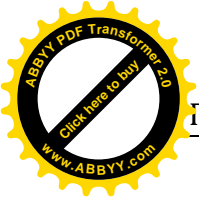
Техніка диригування тепер використовується студентами переважно самостійно у її розмаїтті стосовно до мануального втілення конкретного художнього образу без допомоги викладача. Бажано, щоб головною опорою в роботі студентів стала їх власна самостійність (рефлексія), творча ініціатива, активізація їх музично-образного мислення, емоційності при вивченні і виконанні хорового твору. Студенти вже повинні показати як вони володіють методикою репетиційної роботи з виконавським колективом, здібність творчо інтерпретувати, емоційно і переконливо управляти хором, добиваючись художнього виконання.

Ось такий нелегкий шлях становлення майбутнього вчителя музики, формування його як фахівця, диригента-хормейстера у школі.

На думку видатного диригента минулого сторіччя К. Б. Птіци «техніка диригування» – це «оволодіння диригентською системою жестів, які забезпечують зрозуміле хоровому колективу, оркестру виявлення художніх замислів керівника і уміння управляти виконанням» [9,45]. Таке визначення включає і об'єднує виразне і управлінське значення техніки диригування.

Пластичність жестів, все багатство виразних рухів – основні засоби спілкування педагога-музиканта, хормейстера із школярами-виконавцями. У вчителя музики гарно володіючого диригентсько-хоровою технікою, руки досить часто заміняють слова при виконанні пісень учнями на уроках музики, шкільними хоровими колективами в позанавчальний час на заняттях, концертах, оглядах.

Кінцевою метою оволодіння навичками вокально-хорової роботи, тобто оволодіння технікою хорового диригування для майбутніх вчителів музики є набуття уміння передати музичний образ хорового твору.

Поняття про техніку диригування, якою повинен оволодіти майбутній вчитель музики для проведення вокально-хорової роботи в школі, по-різному трактується в науково-методичній літературі.

Так О. П. Іванов-Радкевич, С. О. Казачков, І. А. Мусін розглядають диригування як засіб втілення музичного образу в жестах, засіб вираження змісту твору. В свій час І. А. Мусін писав, що: «Жест диригента замінив йому мову, яка перетворилась в своєрідну мову, з допомогою якої диригент розмовляє з оркестром, який виконує музичний твір» [7, 323].

Інші музиканти – М. І. Канерштен, І. В. Разуний, під технікою диригування розуміють прийоми управління хором або оркестром, виконуючим музичний твір [4, 5–33].

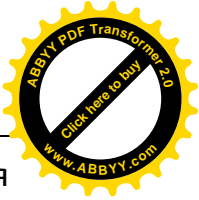
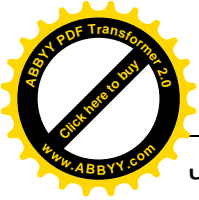
На думку Ж. М. Дебелої, В. Г. Ражнікова, поняття «техніка диригування» об'єднує виразну і управлінську функції [2].

Щоб передати з допомогою жестів, міміки ідейно-художній замисел композитора, оволодіти необхідно *цілим комплексом умінь, пов'язаних із інтерпретацією емоційно-сислового змісту твору, який вивчається. Цей комплекс умінь складає:*

- мислене уявлення хорового звучання;
- аналіз засобів виразності;
- створення виконавського плану твору;
- бачення репетиційних завдань при управлінні виконанням;
- вибір виразних жестів для втілення свого власного варіанта інтерпретації.

Одне із головних завдань учителя музики-хормейстера – створення відповідності між його особистим уявленням та втілення його у виконанні. Розв'язання цього завдання залежить від рухів диригента (його рук, тулуба, голови, очей, м'язів обличчя), які бачать і розуміють виконавці. З цього приводу К. А. Ольхов зазначав: «диригування – це своєрідне перекладання музики на мову жестів, міміки, перекладання звукового образу в зоровий з метою управління колективним виконавством. Природність диригентської мови, його опора на загальножиттєві і специфічно-музичні асоціації роблять її зрозумілою і музикантам-професіоналам, і малопідготовленим учасникам самодіяльних колективів і навіть – у певній мірі – слухачам [8, 15].

Складність професії вчителя музики, хормейстера полягає у її полі – функціональності. Він створює власну трактовку музичного твору, вибирає варіант конкретного звукового втілення цієї трактовки, точно розподіляє

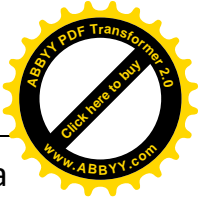
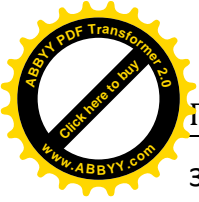
час звучання і контролює якість виконання. Тому *основою* професії вчителя музики-хормейстера – є здібність пізнавати і внутрішньо почути все те, що буде відтворено виконавським колективом. Щоб виразити ідею музики, створити музичний образ, треба призвати на допомогу уяву, фантазію, мислення – увесь творчий потенціал художника-виконавця. Положення хормейстера в процесі виконання своєрідне: він повинен бути одночасно *виконавцем, слухачем, критиком*. Відповідальність педагога-музиканта, хормейстера як виконавця визначається тим, що він виступає як необхідний посередник між композитором і слухачем, знаходиться у центрі ланцюжка *«твір – виконання – сприйняття»*. Хороше виконання завжди передбачає співтворчість.

Висновки. Розглянуті в статті аспекти дають можливість підтвердити своєчасність та доцільність дослідження проблеми формування навичок вокально-хорової роботи у майбутніх педагогів-музикантів та дозволяють висвітлити специфічні особливості означеного процесу.

Отже, майбутній вчитель музики повинен володіти цілим комплексом музичних здібностей, знань, а також особистісних якостей. Тому на заняттях з предметів диригентсько-хорового циклу студенти розвивають музикальний слух (мелодичний, гармонічний), вокальний (звуквисотний, ладо гармонічний, тембровий) зокрема ладове чуття, чуття ритму, оволодівають технікою диригування у всіх тонкощах, виховують у собі вимогливість і самовладання, привчаються до дисципліни, акуратності, вчать складати цікаві репертуарні програми, проводити репетиції, працювати над музичними творами, піснями.

Диригентська діяльність майбутнього вчителя музики на уроках музики та в позанавчальний час вимагає розвитку навичок вокально-хорової роботи, тобто конкретних професійних умінь управління колективом виконавців (хором, ансамблем). Ці навички включають також питання спілкування з класом під час шкільної практики. *Вокально-хорова робота вчителя-музиканта, хормейстера потребує використання таких засобів спілкування, як міміка, пантоміма, знакові жести, обов'язково емоційно забарвлені. Вони є важливими компонентами професійно-педагогічних умінь майбутнього педагога, керівника шкільного хору.*

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в доборі і використанні комплексу методів, прийомів, які б сприяли цілеспрямованій підготовці студентів факультетів мистецтв педагогічних вищих навчальних

зкладів до майбутньої фахової діяльності вчителя-музиканта і керівника дитячого хорового колективу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анисимов А. И. Дирижер-хормейстер : теоретико-метод. записки / А. И. Анисимов. – Л. : Музыка, 1976. – 43 с.
2. Дебелая Ж. М. Формирование самостоятельности студентов в процессе обучения дирижированию на музыкально-педагогическом факультете / Ж. М. Дебелая. – М., 1977. – 43 с.
3. Заболотний І. П. Диригентські етюди : навч. посіб. [для студ. першого курсу ф-тів мистецтв вищ. пед. навч. закл.] / І. П. Заболотний, Є. В. Карпенко. – Суми : ВВП «Мрія»ТОВ, 2007. – С. 15.
4. Канерштейн М. Про методику навчання диригентів / М. Канерштейн // Питання диригентської майстерності. – К. : Муз. Україна, 1986. – С. 5–33.
5. Карпенко Є. В. Розвиток навичок виховання творчих завдань під час вивчення дисциплін диригентсько-хорового циклу студентами факультетів мистецтв педагогічних університетів // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. пр. Вип. 35 / За ред. академіка АПН М. Б. Євтуха, укладач О. В. Михайличенко. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2008. – С. 93.
6. Кречківський А. Ф. Педагогічні умови хормейстерської підготовки вчителя музики // Педагогічні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. пр. Вип. 35 / За ред. академіка АПН М. Б. Євтуха, укладач О. В. Михайличенко. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2008. – С. 99.
7. Мусин К. Б. Техника дирижирования / К. Б. Мусин. – Л. : Музыка, 1967. – 323 с.
8. Ольхов К. А. Вопросы теории дирижерской техники и обучение хоровых дирижеров / К. А. Ольхов. – М., 1978. – С. 15.

РЕЗЮМЕ

Н. В. Стефина. Специфика формирования навыков вокально-хоровой работы у будущих учителей музыки в процессе хормейстерской деятельности в школе.

В статье рассматриваются проблемы становления навыков вокально-хоровой работы с детьми у будущих учителей музыки – хормейстеров. Обоснована возможность эффективного формирования этих важных профессиональных качеств педагогов-музыкантов в процессе овладения техникой хорового дирижирования.

Ключевые слова: *навык, навыки вокально-хоровой работы, будущий учитель музыки, хормейстер, дирижирование, техника хорового дирижирования.*

SUMMARY

N. Stephina. Specific of forming of skills of vocally-choral work for future music masters in the process of choir-master activity at school.

In the article the problems of becoming of skills of vocally-choral work are examined with children for future music masters - choir-masters. Possibility of the effective forming of these important professional internalss of teachers-musicians is reasonable in the process of capture by the technique of the choral conducting.

Key word: *skill, skills of vocally-choral work, future music master, choir-master, conducting, technique of the choral conducting.*